

Athén, az olimpiák és a bevándorlók városa (fejezetek egy város történetéből)

Balogh Ádám
Deák Ferenc Gimnázium, Szeged

Athénről mindenkinek a periklészi demokrácia vagy az Akropolisz jut az eszébe. A mai város azonban teljesen más képet mutat, mint 2500 éve vagy a török időkben. Bő száz év alatt két olimpiát is rendezett, és ezek ma is a város meghatározó képéhez tartozó fejlesztéseket, építkezéseket eredményeztek. Az ókorban a demokrácia és színházművészet szülőhazája volt, de ezt követően hosszú hanyatlás következett be. Bármilyen furcsán hangzik, a mélypontot az újkori görög állam megalakulásakor élte át a város, mikor lakossága a 10 000 főt sem érte el. Ma lakossága (az agglomerációt figyelembe véve) kb. 5 millió, 140 színházzal, 300 hotellel, 130 múzeummal, 24 régészeti területtel, rengeteg kávéházzal és kulturális helyszínnel. Ez a növekedés még a mediterrán térségben is rendhagyónak mondható, hiszen 180 év alatt 500-szorosára nőtt a város.¹ Ilyen mértékű növekedés csak a migrációval hozható összefüggésbe, és ez Athénra is érvényes. A város valójában két nagy migrációs hullámnak (menekült-áradatnak) köszönheti ezt a hihetetlen fejlődést: az első menekülthullám 1920 és 1923 között zajlott le a kis-ázsiai katasztrófát követő lakosságcsere eredményeként, a második pedig az elmúlt 20–25 évben zajlik. A város ellentmondásos fejlődésének akár jelképe is lehet az Akropolisz, mely rengeteg arculatváltáson ment keresztül fennállása során, és olyan, mintha együtt lélegezne a várossal. Céлом nem az elmúlt 200 év várostörténeti szempontú bemutatása, hanem az olimpiák és a bevándorlási hullámok városra gyakorolt hatásainak elemzése.

A periklészi demokrácia fénykorát követően gyorsan hanyatlásnak indult a város; a peloponnészoszi háborút Athén elvesztette Spártával szemben, Nagy Sándor birodalmában már nem volt komoly szerepe, ahogy Róma idején sem. A város visszafejlődése azonban a török időkben következett be, mikor Konstantinápoly mellett Thesszaloniki is fontosabb központtá vált Athénnál. Így mire Görögország 1830-ban elnyeri függetlenségét (nagyjából 750 000 lakosságú mini-államként),² Athén csak egy poros kisváros. Az újjörög állam első fővárosa ezért a ma is csak 15 000-es Nafplio lett, és csak 1833-tól veszi át ezt a szerepet Athén Ottó (Othon) király döntését követően.³ Ottó sokat tett a városért: felesége alapította

¹ Athén lakossága: 1830k. 7-10.000; 1896 kb. 130.000; 1920 kb. 470.000; 1923 kb. 720.000; 2012 kb. 5 millió.

² Richard Clogg: *Συνοπτική Ιστορία της Ελλάδας*. Ιστορητης, Αθηνά, 1995. (Görögország rövid története. Isztoritisz, Athén) 250.

³ Wittelsbach Ottó a három protektori hatalom (Anglia, Franciaország és Oroszország) közös döntése után lett Görögország első királya, aki bajor származású (katolikus) családból érkezett az országba az

a nemzeti parkot (Amália-kert),⁴ megépült az első királyi palota, mely ma a parlament épülete,⁵ és a falu kezdett lassan egy kisméretű fővárosra hasonlítani. Ebben az időben került az érdeklődés középpontjába az Akropolisz is. Mire Görögország független lett, a legtöbb régészeti leletet el is távolították (török engedélyekkel): közöttük is Lord Elgin nevéhez fűződik a legtöbb tárgy elszállíttatása. 1801–1811 között a szobrok felét küldte Nagy-Britanniába (például a kariatidák szobrai közül, a Parthenon frízeinek és a tünpanonnak jelentős részét, szobrokat, oszlopokat), majd anyagi csőd miatt eladta a British Museumnak. A görögök a mai napig követelik ezek visszaszállítását, amibe azonban a British Museum nem egyezik bele. Mikor Ottó megérkezett, csak a kifosztott romok fogadták. Ekkor merült fel a döbbenetesnek tűnő ötlet: helyezzék az Akropoliszra a királyi palotát! Az új, modern palotába kellett volna belefoglalni az ókori (megmaradt) emlékeket. Még a pontos tervrajz is elkészült, de a megvalósításra nem került sor.⁶ Viszont a bajor korszak végérvényesen a görög nemzettudat részévé emelte az ókori emlékeket, melyek azóta is a görög identitás egyik fontos elemét képezik: a fővárosban a periklészi demokrácia időszaka és maga az Akropolisz (míg Thesszalonikiben Nagy Sándor makedón időszaka). A belváros a dán I. György király alatt nyeri el mai képét, és ekkor rendezték az olimpiát is. Már 1869-ben megindult a közlekedés a 8 km hosszú vasútvonalon Athén és Pireusz között,⁷ 1893-ra pedig megépült a Korinthoszi-csatorna,⁸ mely jelentősen (nagyjából 400 km-rel) megrövidíti az utat Pireusz és az Adriai-tenger között. Ez után indul meg Athén kikötőjének gyors fejlődése, kb. 50 év alatt az ország legnagyobb kikötőjévé vált, megelőzve a korábban jelentősebb szerepet játszó Thesszalonikit, Voloszt és Patraszt.

Az első olimpia idején az akkor 123 000-es város arányaiban hasonló fejlesztéseket élt át, mint 2004 előtt. Bár az utcák még nem voltak szilárd burkolatúak, így komoly gondot okozott a por, de már két villamos is közlekedett: egy ló vontatta és egy gőzhajtású. Ezeket azonban nem kedvelték az athéniak, mert az emelkedőkön ki kellett szállni belőlük, hogy fel tudjanak kapaszkodni. A város polgármestereinek már akkor is külső segítségre volt

ókori görög kultúra nagy rajongójaként. Tapasztalnia kellett azonban, hogy a 19. századi görög valószínűleg ahhoz már nincs sok kapcsolódása.

⁴ 1840-re készült el a liget. Amália királynő megrendelésére több száz behozott növényvel és állattal telepítették be Athén belvárosi parkját, melynek területén Botanikai Múzeum is található. Az athéniak körében nagyon népszerű a forró nyári délutánokon, mikor ez a város egyetlen árnyas, hűvösebb területe.

⁵ A német Gärtner tervei alapján klasszicista stílusban készült épület eredetileg 1842-től királyi palota, majd 1935 óta a görög parlament épülete.

⁶ Ottó király testvérének, Maximiliannak egy amatőr régész barátjával, Friedrich Wilhelmmel való találkozása során pattant ki a fejből az ötlet, a tervezéssel pedig Karl Friedrich Schinkelt bízták meg, aki még a vízellátás problémájára is talált volna megoldást. Mary Beard: *A Parthenon*. Gold Book, Debrecen, 2002. 102.

⁷ Egy angol üzletember, Edward Pickering vezetésével épült meg a vonal. A gőz meghajtású vonat a felszín felett közlekedett, és a nyitóceremónia után Olga királynő és a miniszterelnök is az első utasok között próbálta ki a szűk 20 perces utat.

⁸ A csatorna megépítésének már Néro császár nekikezdett, de nem fejezte be. A görög állam megbízására Gerstner Béla tervei alapján és Türr István segítségével építik meg a 6,3 km hosszú és 21 méter széles vízi utat, amely keskenysége miatt csak kisebb hajók közlekedésére alkalmas. A magyar építőknak emlékművet is állítottak a csatorna partján, és az egyik (a csatornában közlekedő) hajót *Türr Sztefanosznak* nevezték el.

szükségük az infrastrukturális beruházások finanszírozásához: a külföldön élő gazdag görögök adományaiból és támogatásaiból épültek fel az olimpiai létesítmények. A legnagyobb mecénás Georgiosz Averoff alexandriai görög milliárdos⁹ volt, aki az ókori stadiont építette újjá és látta el felülül 1 millió drachmából: 42 ülésoron 60 000 ember foglalhatott helyet a Panathinaikon hófehér márványstadionjában. (2004-ben itt volt a maratoni futás befutója, és az újaszatot is itt rendezték, sőt az olimpiai lángot is itt őrizték a játékok ideje alatt.) A sikerekhez azonban hozzájárultak a város lakosai is, akik szépen feldíszítették házaikat, tisztán tartották az utcákat, sőt még a zsebtolvajok is csatlakoztak: a város rendőrkapitánya személyesen kérte meg őket, hogy a játékok ideje alatt tartózkodjanak a tolvajlástól, amit ők be is tartottak, így világszerte elterjedt a város biztonságának és tisztaságának híre.¹⁰

A játékokat a görögök nemzeti ünnepén, 1896. április 5-én (március 25-én)¹¹ I. György király nyitotta meg, melyen 14 nemzet 241 (nem hivatásos, azaz nem profi) sportolója vett részt 43 versenyszámban. Az első bajnok James Brendan Conolly amerikai egyetemista lett, aki kénytelen volt egyeteméről „megszökni”, ugyanis tanárai nem engedték el, mivel a versenyt komolytalannak tartották. Ennek ellenére megnyerte a hármasugrást. Egy másik amerikai, a súlylökő Robert Garrett úgy győzte le diszkoszvetésben a görög bajnokot, hogy diszkoszt a verseny kezdését megelőző edzéseken látott életében először. A verseny győztesének – amennyiben az görög – rendkívüli különdíjakat ajánlottak fel az athéniak. Ókori mintára a város élete végéig ellátást ígért, ételt, italt, ruhát, és egy borbély felajánlása nyomán a borotválásért sem kellett volna többé fizetnie. A legkiemelkedőbb felajánlás azonban az olimpiai stadiont építő Averofftól érkezett, aki lánya kezét és egymillió drachma hozományt ígért az első görög bajnoknak. Ezt követően a maratont különös figyelemmel követte mindenki, mert Görögország addig még nem nyert aranyérmet. Végül a görögök nagy megnyugvására egy postás, Szpiridon Luisz győzött, kihasználva helyismeretét.¹² Az első magyar bajnok Hajós Alfréd lett, a 100, valamint 1200 méteres úszásban is első helyet szerzett. Mindezt úgy, hogy a versenyt a nyílt tengeren rendezték, ami erősen hullámozott és a víz 10 Celsius-fok körüli volt, a célvonalat pedig nem egyértelműen jelölték ki. Hajós 100 méteres győzelme után a zenekar az osztrák himnuszt kezdte el játszani, a jelenlévő magyarok pedig a magyar Himnuszt énekelve finoman elhallgattatták őket. A helyi sajtó „magyar delfinként” emlegette a később építészként is elismert sportolót.¹³

⁹ Averoff 1815-ben született Metsovóban (Epirusz), de Alexandriába emigrált (ott is hunyt el 1899-ben), ahol hatalmas vagyonra tett szert. Sok iskolát alapított Egyiptomban és Görögországban, de leghíresebb felajánlása az olimpiához kapcsolódott.

¹⁰ Γεωργιος Καροφυλας: Η Αθήνα στους Ολυμπιακους του 1896. (Athén az 1896-os olimpia idején) *National Geographic* (görög kiadás), 2000. augusztus. 64–67.

¹¹ Az 1821-es görög szabadságharc kitörésének napján.

¹² A verseny közben frissítőként a víz mellett néhány pohár bort is felhajtva. Mivel nős volt, Averoff lányát nem fogadhatta el. Harmadikként honfitársa, Belokasz futott be, akit később kizártak, mivel kiderült, hogy a táv egy részét kocsin tette meg. Ennek hatására az egyeteméről is kirúgták. Kizárása nyomán a harmadik helyre egy magyar, Kellner Gyula került. Mondhatjuk, hogy Magyarország különös helyet foglalt el ezen az olimpián már az indulásnál, mivel az első versenyszámban, a 100 méteres síkfutás első futamában Szokolai Alajos az 1-es sorszámmal állt rajthoz. A döntőben harmadik lett, ám Athénben érmet csak az első két helyezett kapott.

¹³ Ő az egyetlen az olimpiák történetében, aki a hagyományos olimpiai elsőség mellett a szellemi olimpiákon is nyert: Lauber Dezsővel közösen benyújtott stadiontervével ezüstérmet nyert 1924-ben Párizsban, de abban az évben aranyérmet nem adtak ki.

Athén tehát sikeresen rendezte meg az első újkori olimpiát, de lakosságszámának igazi növekedéséhez egy tragédiának kellett bekövetkezni: a kis-ázsiai katasztrófának. Ekkor érkezett az országba az első nagy menekültáradat, de ők még mind görög származásúak voltak, kb. 1,3 millióan. Hatása a mai napig érezhető Görögországban, például új zenei műfaj alakult ki, a rebetiko;¹⁴ városrészek elnevezései őrzik a származási helyet: Új Szmirna városrész.¹⁵ Athén népessége (és főleg Pireuszé) aránytalanul nőtt meg ekkor, ugrásszerű lakosságszám-növekedést eredményezve. (Érdekes egybeesés, hogy éppen a húszas évek hoztak az Akropolisz életében is komoly változást. Nikalaosz Balanosz főmérnök szabad kezet kapott a felújításhoz, hogy tízéves programban állítsa helyre az 1687-es robbanás következményeit. Sajnos azonban komoly hibát követett el, melyet napjainkban próbálnak helyreállítani.)¹⁶ A második nagy bevándorlási hullám pedig az 1990-es években vette kezdetét és a mai napig tart: ők már nem görög származású betelepülők. Ez azt jelenti, hogy a görög főváros létszámának ilyen gyors növekedése nem belső fejlődés eredménye, ezért a felmerülő problémák is „hirtelen jött” kihívások elé állítják az ott élőket.

A bevándorlás kérdése több ok miatt is bonyolult Görögországban. Egyrészt hivatalosan a mai napig nem ismerik el etnikai (nemzeti) kisebbség létét az országban, így az 1980-as évekig az ország lakossága szintiszta görög volt, legalábbis hivatalosan. (Annak ellenére, hogy északon ma is élnek szlavo-makedónok, albánok, törökök, pomákok.) Hivatalos statisztika tehát erről nem lehet, legfeljebb a muszlimokat tartják számon (vallásuk szerint, kb. 120 000 fő).¹⁷ (Ugyanakkor az 1990. áprilisi választásokon Sadik Ahmet független jelöltként megszerezte a muszlim szavazók többségének voksát, így bejutott a parlamentbe –

¹⁴ A rebetiko (rebetes) zenei műfaj a 19. századig nyúlik vissza, az Oszmán Birodalom területén raboskodó görögök börtöndaljai voltak, melyekben szenvedéseiket énekelték meg. Athénba Kis-Ázsiából érkezett, de igazi elterjedése az 1920-as években következett be. A hagyományosan kikötő- városokban virágzó műfaj tartalmilag az 1930-as években bővült a bordalokkal.

¹⁵ Thesszalonikiben még sportegyesület is alakult PAOK néven (Konstantinápolyiak Thesszaloniki Sportklubja. Ezért „török” a csúfnevük a városban a csapat szurkolóinak.)

¹⁶ Mary Beard: i. m. 119. Vasból készült rudakkal és kampókkal állította helyre az oszlopokat (azt is véletlenszerűen, nem követve az eredeti elhelyezés rekonstrukcióját), de ezek oxidálódtak, kitéptek, szétfeszítve a márványt. Ezt az 1986-ban elkezdett felújítás próbálta helyreállítani: minden követ leltárba vettek, titániummal cserélték ki a kapcsokat, és vékony műanyag réteggel vonták be az oszlopokat a légszennyezettség ellen. (Sokat ártott az Akropolisz épületegyüttesének az is, hogy eredetileg fölötté húzódtott a hivatalosan kijelölt repülési útvonal is.) A 2004-es olimpiára pedig át akarták adni az új Akropolisz-múzeumot, ahol illő környezetben tudták volna kiállítani a Melina Merkuri által elindított kampány esetleges sikere után a British Museumtól visszakapott műtárgyakat. A múzeumot végül jókora késéssel adták át (2009. június 21-én nyitotta meg kapuit), míg a műtárgyakat egyáltalán nem sikerült visszaszállíttatni. A 25 000 négyzetméter területű impozáns és modern épület közvetlenül az Akropolisz lábánál található, ahonnan a 2500 éves műemlékeket is látni lehet.

¹⁷ Mikor 1994-ben egy görög antropológus (Anasztaszia Karakasziidu) kutatási eredményeiről akart beszámolni, mely szerint egy északi falu lakóinak többsége szláv származású, a nemzet megosztásával vádolták, és a falu vezetői kijelentették, hogy ők „mind szintiszta görögök, nyelvüket és nemzet-tudatukat tekintve egyaránt”. Vö. Görögország mítoszok nélkül. *National Geographic*, 2004. augusztus. 29. Ez történelmi okokkal, a görög nemzettudat kialakulásának folyamatával magyarázható (az 1920-as évekre alakul csak ki a mai Görögország, de a görög nemzetfogalom is, mikor lezárul az 1830-as függetlenedése után elindult nemzetépítés). Ezek után nem meglepő, hogy a bevándorlókról is ellentmondások a statisztikák.

független-muszlim képviselőként.)¹⁸ A migráció kb. 1980-ig a görögök kivándorlását jelentette, de uniós csatlakozása vonzóvá tette az akkori legdélebbi uniós tagot. Az 1980-as években egyiptomiak, oroszok, pakisztániak, szómáliaiak érkeztek, majd egyre több bolgár, albán, arab, kurd, bangladesi, afgán. Ma már kb. 1 millióan vannak, a lakosság 10%-át teszik ki a bevándorlók, akiknek többsége Athénban próbál boldogulni. Már akad olyan iskola, ahol egy osztályban a görög gyerekek aránya nem éri el a 40%-ot sem. A többségükben albán gyerekek viszont már göröggként nőnek fel, tökéletesen beszélik a nyelvet, és megpróbálva beilleszkedni. Egy 2007-ben végzett felmérés szerint a bevándorlók 67%-a tekinti második hazájának Görögországot és 21% már teljesen asszimilálódott.¹⁹ Nem is görög társaik közösítik ki őket: a görög általános iskolások több mint 3/4-e kedvezően nyilatkozik róluk, de a szülők 62%-a szerint a bevándorlóknak el kell hagyniuk az országot. Ez az idegenellenesség nem a legálisan Görögországban tartózkodók ellen alakult ki, hiszen az 1990 és 2005 közötti mintegy 15 év alatt csak 28 040 külföldi nyert görög állampolgárságot, akik közül 45,8% külföldre szakadt görög volt, míg arra vonatkozóan nincsenek adataink, hogy hány kérelmet utasítottak el,²⁰ hanem az illegális bevándorlókkal szemben. A 2008-as a hivatalos statisztika szerint 150 000 illegális bevándorlót, és 2200 embercsempészt fogtak el 1 év alatt (ez a szám 5 év alatt ötszörösére nőtt!), de csak 10%-uk hagyta el ténylegesen az országot a kitoloncolást követően.²¹ A bevándorlókkal szemben azonban nem volt mindig ilyen nagy a tiltakozás. A 2004-es olimpiai építkezések idején, mikor kb. 600 000 albán jött az építőiparba dolgozni, még örömmel fogadták őket, de a helyzet radikálisan megváltozott 2008–2009-re. Kosztasz Karamanlisz kormányfő kezdeményezésére 2009. június végén elfogadta a görög parlament a bevándorlási törvény szigorítását.²² (Bár Athén már korábban is elég szigorúnak mutatkozott: menekültstátuszt 2008-ban a kérelmezők csak alig 1%-a kapott, ennek ellenére a főváros belső – Omonia tér környéki – kerületei szinte teljesen „idegenekké” lettek.) Nehezíti a kitoloncolást, hogy a legtöbben Törökország

¹⁸ Részletesebben lásd: Balogh Ádám: A görög–török kapcsolatok története: változás és kontinuitás a görög külpolitikában az 1970-es évektől napjainkig. *Limes*, 2008/4, 104–105.

¹⁹ Ez elsősorban a Balkánról (főleg Albániából) érkező bevándorlókat jelenti, míg legjobban az afrikai színes bőrű és arab lakosság különül el. Μαρια Δελιθανασης: Ελληνες πολίτες νιώθουν οι μετανάστες. Το 67% των αλλοδαπών που ζουν στη χώρα μας έχει ενσωματωθεί πλήρως στην ελληνική κοινωνία, σύμφωνα με έρευνα. (Maria Delithanasi: Görög polgárnak tekintik magukat a bevándorlók. Egy vizsgálat szerint a Görögországban élő bevándorlók 67%-a betagozódott a görög társadalomba.) *Καθημερινή* (Kathimerini), 2007. február 4.

²⁰ Ιωαννας Σωτηρχου: 1 εκατ. οι μετανάστες. Τι Δειχνουν τα στοιχεία του βιβλίου της Ηρας Εμκε-Πουλοπούλου «Μεταναστευτική πρόκληση». (Ioanna Sotirxou: Egymillió bevándorló. Iras Emke-Poulopoulos: „A bevándorlás kihívásai” című új könyvének tanúságai.) *Ελευθεροτυπία* (Eleftherotipia), 2007. május 3. A cikkben Sotirxou közöl néhány adatot, amelyek „A bevándorlás kihívásai” című könyvben megtalálhatók, és amelyet Iras Emke-Poulopoulos, a New York-i Akadémia tagja és a Demográfiai Tanulmányok Társaság alelnöke írt. A 2001-es hivatalos statisztikai adatokban 797 093 bevándorló szerepel, míg a becslések szerint a népesség 10,4%-a volt a bevándorló, azaz több mint egymillió fő. Ezzel magyarázható az 1991–2001 között bekövetkező népességnövekedés is.

²¹ *HVG*, 2009. július 4. 27.

²² Az illegális bevándorlókat a kitoloncolás előtt az eddigi 3 helyett 6 hónapig lehet táborokban tartani, és 11 új tábort akarnak létesíteni. A PASZOK és a kommunisták a határellenőrzés szigorításával és a legalizálással kívánnák a helyzetet megoldani.

felől érkeznek vízi vagy szárazföldi úton, de Ankara ezt általában nem ismeri el, így Athén nem tudja visszatoloncolni őket. (2002 óta egyezmény rögzíti, hogy Törökországnak vissza kell fogadni az illegális határátlépőket, de a gyakorlatban ez ritkán történik meg. 2008-ban az egyértelműen Törökországból érkezett 26 000 átcsempészett illegális bevándorlóból csak 1600-at sikerült visszatoloncolni.)²³ Így tehát összekapcsolódik a bevándorlás és az olimpiai beruházások, építkezések története.

A 2004-es olimpián 201 nemzet több mint 10 000 sportolója 301 versenyszámban mérte össze tudását. Ehhez mérten növekedtek meg a kiadások és az építkezések is. Megépült a Rio-Antirio híd a Korinthoszi-öböl bejáratánál 2004-re.²⁴ Az EU-támogatásoknak (is) köszönhetően modern repülőtér épült Athén mellett (Venizelosz repülőtér) 2 milliárd euró beruházással, Athént elkerülő körgyűrű Korinthosz felé, két új metróvonal, 24 km hosszú új villamosvonal, 120 km-nyi új út, olimpiai létesítmények, fejlesztések – az egyik oldalon. Másrészt: mi lesz a bevándorolt albánokkal, akik itt maradtak? „Miért csak Athént fejlesztik?” – kérdezik Szalonikiben. Főleg, hogy a „számlákat” az összes görög megérezte. Mit kezdenek a létesítményekkel? Az új Olimpiai Stadion költségei olyan magasak, hogy egy sportklub sem tudja használni, csak egy-egy koncertet tarthatnak benne. A 22 olimpiai helyszín egy részét őrzik, miközben az állam megpróbálja valahogy hasznosítani őket. Addig is a fenntartás és az állagmegőrzés kb. évi 100 millió dollárba kerül.²⁵ Az olimpiai falu pedig szintén nem sikertörténet, pedig annak indult, hiszen úgy építették fel, hogy utána a szociálisan rászorulóknak költöznek majd be. 2005 végére át is adták az olimpiai falut az első lakosainak, de a problémák egyre sokasodtak. A legsúlyosabb probléma a lakosok és a szakemberek szerint is az, hogy nincs megfelelő szociális háló azok számára, akik az új városban élnek. Az olimpiai faluban ma kb. 7500 ember él 1858 lakásban.²⁶ A csodás környezetben a lakosok a rideg valósággal találták szemben magukat. Társadalmi szempontból ez halott város, ugyanis az idő múlása felfedte a szociális, társadalmi intézmények teljes hiányát, annak minden következményével együtt: hiányoznak a társas kapcsolatok kialakításához szükséges terek. *„Az épületek felhúzása nem elegendő egy város megalkotásához. Szükségesek olyan támpontok, ahol a lakosok találkozhatnak, ismerkedhetnek, szórakozhatnak. Miért nem épült művelődési központ, idősok otthona, mozi, könyvtár, büfé, kávézó, piac*

²³ HVG, 2009. július 4. 27.

²⁴ 1997-ben kezdték el építeni 800 millió euróból. A 2,5 km hosszú híd összeköti a Peloponnészosz-félszigetet Közép-Görögországgal. 4 pillér és tartókábelek egyszerre rögzítik a hidat, mely 250 km/órás széllökéseket, 7-es erősségű földrengést is kibír, vagy azt is ha egy tanker az egyik tartóoszlopának ütközik.

²⁵ Az előzetesen várt 4,2%-os gazdasági növekedés 2,8%-ra csökkent, az építkezésekre és felújításokra 3 milliárd, míg az infrastruktúra és a biztonsági előírásokra 8 millió dollárt költöttek. Χριστινας Παπαστατοπούλος: Ολυμπιακό Ηώριο. (Hristina Papastathopoulou: Olimpiai falu. Modellnek épült, szellemvárossá alakul?) *Ελευθεροτυπία* (Eleftherotipia), 2007. március 28.

²⁶ A lakásokat sorsolás útján osztotta szét az OEK (Dolgozói Lakások Hivatala). A lakosok száma várhatóan 10 000-re fog nőni, mihelyt kiküszöbölik a felmerülő problémákat, és elkezdődhet a maradék lakóhelyek kisorsolása. Uo.

és még sok más társasági szolgáltató hely, amik összekötnek egy várost?”²⁷ Most fogják majd felmérni, hogy milyen egy hasonló nagyságú város szociális-társadalmi hálója.²⁸

A villamos sem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. Az athéniak szerint ugyanis túl gyakran áll meg, így lassú, és a klíma sem tud megfelelően működni a villamosban. A vonal a központból (Szintagma tér) indul el a déli tengerparti kerületekhez, de a partig vezető 4-5 km-t kb. félóra alatt teszi meg, és nyáron tényleg elviselhetetlenül meleg. Pedig nagy szükség lenne a tömegközlekedés fejlesztésére, mert a felmérések azt mutatják, hogy Athén és Thesszaloniki az Európai Unió élén áll a levegő szennyezettségét tekintve.²⁹ A város vezetése ennek ellenére sok mindennel próbálkozott már. 1979-ben bevezették a magántulajdonban lévő gépjárművek behajtási korlátozását: páros napokon a páros, páratlan napokon a páratlan rendszámú gépjárművek közlekedhetnek a belvárosban.³⁰ Az eredmény: két éven belül megduplázódott az athéni gépjárműpark egy második (olcsó, használt) kocsis vásárlásával, így felváltva két kocsit lehet már használni. Próbálkoznak a buszsáv kibővítésével és a villamosvonal meghosszabbításával is, amire szükség is van, hiszen, az Attikai-félsziget napi forgalmában résztvevő utasok létszáma eléri a 8 milliót, míg a 2010-es évekre ez a szám (a napi utazásokat figyelembe véve) 10 millióra fog nőni.³¹ Manapság kb. 3 millió utas használja naponta a tömegközlekedés valamilyen formáját, az összes utazásban résztvevőnek csak 41%-a. Tervezik a gépkocsival történő behajtás megtiltását is Athén központjába. Bár majd 20 000 taxi közlekedik a fővárosban, az iránytaxi intézménye és az előre megjósolhatatlan fuvardíjak miatt nem mindig egyszerű ennek a közlekedési formának a használata sem.

Ezeket a gondokat csak felerősítette a gazdasági válság, a munkanélküliség és az infláció növekedése, melyek a görög társadalom figyelmét egyre erősebben (és hevesebben) fordították a bevándorlók felé, és politikai krízishez vezettek. A két egymást követő választásokon is győztes Új Demokrácia vezetője, Kosztasz Karamanlisz miniszterelnök előrehozott választásokat íratott ki 2009. október 4-re, ahol súlyos vereséget szenvedett a

²⁷ Uo.

²⁸ Ugyanúgy utólag, ahogy a Venizelosz repülőtér esetében is. Ott ugyanis már az építkezési munkálatok megkezdését követően végeztek környezettanulmányt az objektum megközelíthetőségéről, és ennek hatására kellett egy új autópálya-szakaszt megépíteni.

²⁹ A PM 10 határa az 1999-es európai útmutatás szerint a levegőben 50 mikrogramm köbméterenként, mely határnál nem szabadna, hogy magasabb legyen ez az érték évenként 35 napnál többször. Azonban a Környezetvédelmi Minisztérium által elkészített és a Bizottsághoz elküldött jelentés szerint a levegőben lévő szennyező anyagok koncentrációjának középértéke 70 mikrogramm köbméterenként. A főváros elég sok helyén pedig az előbb említett 50 mikrogrammos határt egy évben 116 nap is túllépi a légszennyezettség. Még ennél is rosszabb a helyzet Thesszalonikiben, ahol egy évben 205 napon haladja meg a levegő szennyezettsége a határértéket. Az APHEA-2 európai kutatóprogram felmérése szerint Európa 29 városa közül Athénban legmagasabb a nitrogén-dioxid koncentrációja. Πρώτες στον ρύπο Αθήνα – Θεσσαλονίκη. (A légszennyezettséget tekintve Athén és Thesszaloniki az első helyeken) Καθημερινή (Kathimerini), 2006. március 12.

³⁰ Georges Prévelakis: *A Balkán. Kultúra és geopolitika*. Imedias Kiadó, Kozármisleny, 2007. 97.

³¹ Αλεξάνδρα Κασσιμίη: *Το τραμ πάει Βούλα και επέκταση λεωφορειολωρίδων*. (Alexandra Kassimisz: *A buszsáv kibővítése és a villamosvonal meghosszabbítása Voulaig*) Καθημερινή (Kathimerini), 2006. április 6.

PASZOK-tól, így Georgiosz Papandreu alakíthatott kormányt,³² mégpedig a parlamenti helyek többségével. A közvélemény tehát a miniszterelnököt tette felelőssé a gazdasági nehézségekért és a bevándorlás megnövekedéséért, és mondott nemet a megszorító intézkedésekre. (Karamanlisz ugyanis erre kért volna „felhatalmazást”. Ugyanakkor Papandreu sem kerülhette el a megszorításokat, és ebbe ő is belebukott, 2011. november elején le is mondott.) 2008-tól kezdve egyre gyakrabban csapnak össze a bevándorlás-ellenesek a rendőrséggel és már a bevándorlókkal is. 2009 júliusában a rohamrendőrség vezetésével egy összetakolt, illegális bevándorlók lakta tábor felszámolására került sor a nyugat-görögországi Patrasz kikötővárosában, ami tranzit településnek számít az illegális bevándorlók körében Olaszország és Európa többi része felé. A több mint 13 éve létező tábort 100 rohamrendőr lepte el még hajnal előtt, őket bulldozerek is követték, amik egy mecset és egy ideiglenes orvosi sátor kivételével mindent leromboltak. A tábor több mint 1800, zömmel afganisztáni bevándorló lakhelye volt. (A kikötő környékén valóban elképesztő körülmények uralkodtak korábban, kamionokra, buszokba próbáltak bemászni a menekültek.) A probléma társadalmi kiszélesedését jelzi az is, hogy 2009 májusában szélsőjobboldali fiatalok egy bevándorlók lakta épületkomplexumot támadtak meg Athénban, öt bevándorló és kilenc rendőr sérült meg az összetűzésben. A mérsékelt jobboldali görög kormány egyre komolyabb lépéseket tett a bevándorlók ellen, különösen azóta, hogy a szélsőjobboldali, bevándorlás-ellenes LAOSZ (Népi Ortodox Riadó Pártja) nagymértékben növelte támogatottságát a választásokon. Részben ezzel magyarázható, hogy a kormány szigorította a bevándorlást szabályozó törvényeket, bezáratta a patraszi kikötőben található átmeneti tábort, és sűrítette a razziákat Athénban. A LAOSZ 2007-ben jutott be először a parlamentbe, ahol 10 helyet szerzett. Sikerét a gazdasági nehézségek és a korrupció miatti széles körű elégedetlenségnek köszönhette. A mostani választás előtti kampányban a párt a bevándorlás megfékezésének, a korrupst politikusok megszegyenyítésének és az Ankarával szembeni keményebb politikának a jelszavával igyekezett szavazókat szerezni. George Karacaferisz pártelnök vezetésével a 2009. október 4-i előrehozott választások után már 15 helyett szereztek meg a 300 tagú görög parlamentben.³³ Legerősebbnek Athén és Pireusz egyes kerületeiben mutatkozott a párt, ahol 7% felett szerepelt.³⁴

³² Még Görögországban is szokatlan módon (pedig ott a politikus-dinasztiák szerepe még ma is erős) harmadik generációs miniszterelnök lett.

³³ Országosan több mint 100 000 szavazattal kaptak többet, mint az előző választásokon. *Kathimerini*, 2009. október 6.

³⁴ A Pánhellén Szocialista Mozgalom (PASZOK) a szavazatok 44%-át söpörte be, és ezzel 160 képviselői helyet szerzett. Az új parlament Papandreut választotta miniszterelnöknek; a politikus ezzel apja és nagyapja nyomdokaiba lép. A Kosztasz Karamanlisz miniszterelnök vezette konzervatív Új Demokrácia párt 33%-ot kapott (91 mandátum). Karamanlisz telefonon gratulált Papandreunak és bejelentette, hogy a választási vereség miatt 12 év után lemond a pártelnöki posztról. Mint mondta, a kormányzás öt éve alatt „nehéz és szükséges” döntéseket kellett meghoznia, de „a polgárok nem fogadták el” arra vonatkozó elképzeléseit, hogy „kivezesse az országot a zsákutcából”. „Tiszteletben tartom a választók döntését, övék az utolsó szó” – fűzte hozzá. A kommunista párt maradt a harmadik erő 7,5%-kal (21 mandátum), és még két párt jutott be a parlamentbe: a szélsőjobboldali Népi Ortodox Riadó Pártja (LAOSZ, 5,6 %, 15 mandátum) és a radikális Baloldal és Haladás Koalíciója (4,5 %, 13 mandátum). A szélsőjobb jelentősen megerősödött (a LAOSZ révén) az előző, 2007-es választásokhoz képest, ami után először jutott be a parlamentbe a görög demokrácia 1974-es helyreállítása

Athén gyors fejlődése tehát nem csak pozitívumokkal járt együtt, de rengeteg megoldatlan probléma kialakulásához is vezetett. Az olimpiai fejlesztések jelentős eredményeket hoztak, és főleg az infrastrukturális fejlesztések jót tettek a város közlekedésének, de lehet, hogy ezért túl nagy árat kell a görögöknek fizetni, ahol a munkanélküliség és a bevándorlók jelenléte már (rövid időn belül többször is) a kormánypárt bukását (is) okozta. A bevándorlás ugyanakkor nem csak görög „belügy”, az Unió ugyanezekkel a gondokkal néz szembe: Franciaország egy Calais melletti menekülttáborra számolt fel 2009. szeptember 22-én, kérdés, hogy nem túl későn próbálták-e tenni ez ellen, hiszen egy-egy ország külön nem lesz képes átfogó megoldást találni a problémára.